

جهان نما:

سیر تاریخی اطلس

● محسن جعفری مذهب

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

جهان نما: سیر تاریخی اطلس، ویراستاران جان ای. ولتر و رونالد ای. گریم، واشنگتن: کتابخانه کنگره، ۱۹۹۷، ص ۴۶۶، شابک ۵-۰۷-۰۷۱۵۷۸-۰

images of the world: The Atlas Through History (eds.) John A. wolter and ronald E. Grim, Washington: Library of Congress, 1997, 466 PP. , ISBN 0-07-071578-5

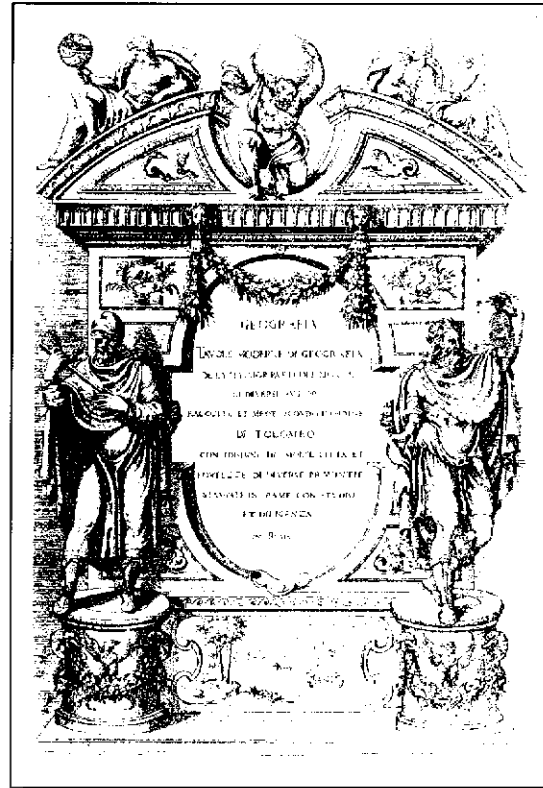
کتاب جغرافیای کلودیوس بطلمیوس که در سده دوم میلادی نوشته شده بود مهمترین متن جغرافیایی قرون وسطی به شمار می آمد. نخستین نقشه های منتشر شده با کلیشه های مسی، در سال ۱۴۷۸ م / ۸۸۳ هـ در رم و توسط آرنولد بوکینک Arnold Buckinck تهیه شد. در اواخر سده پانزدهم میلادی، گروهی ۲۶ نقشه بطلمیوس را تصحیح و نقشه های جدیدی به آن افزودند. کتاب جغرافیا در سال ۱۵۰۸ م / ۹۱۴ هـ منتشر شد.

اطلس یکی از خدایان یونانی بود که به خاطر شرکت در جنگ تایتانها با زئوس و شکستشان محکوم شد که جهان را بر دوش خود نگهدارد.

اما چه شد که نام اطلس بر مجموعه های نقشه گذاشته شد؟ آنتونیو لافرری فرانسوی Antonio Lafreri که در سال ۱۵۴۴ م / ۹۵۱ هـ رم آمده و به کار طراحی نقشه و نشر آن پرداخته بود به مجموعه نقشه منتشره خود جلدی افزود تا نقشه های با اندازه متفاوت در کنار یکدیگر جای گیرند. لافرری تصویر «اطلس» را روی این جلد چاپ کرد.^(۱)

- اطلس حبیب فارس - جلد سوم تالیف عباس سحاب (فارسی و انگلیسی)
- اطلس بزرگ جهان «Great World Atlas» (انگلیسی)
- اطلس جیبی ایران و جهان (انگلیسی)
- مجموعه های کتابخانه ای
- مجموعه نقشه های برجسته نمای مرجع (فارسی)
- مجموعه نقشه های سیاسی مرجع (فارسی)
- مجموعه نقشه های تاریخی ایران (فارسی)
- مجموعه نقشه های تاریخ ایران (فارسی)
- مجموعه نگاره های تشریحی بدن انسان (فارسی و انگلیسی)
- مجموعه نقشه های ایران (فارسی)
- مجموعه نقشه های آموزشی (ویژه دانش آموزان) کتابها
- اصول جغرافیا اثر جی - فیچا یلد ترجمه حسن حاتمی نژاد و پرویز فرهادیان (فارسی)
- فرهنگ جغرافیائی جهان ۱۳۷۴ همراه با نقشه ها و تصاویر یکایک کشورهای مستقل جهان
- تاریخ نقاشی در ایران - اثر دکتر زکی محمد حسن ترجمه ابوالقاسم سحاب
- جهان امروز در سال ۱۹۹۲ م، دکتر محمد جهان فر تهران - تجزیه و تحلیل شهری، اثر دکتر هوشنگ بهرام بیگی (انگلیسی)
- مبانی کشورشناسی جلد اول (ایران طبیعی) اثر پرفسور اکارت اهلرز، ترجمه دکتر محمد تقی رهنمایی
- مقدمه ای بر تاریخ آموزش و پرورش جهان اثر هوشنگ جهانشاهی
- بررسی روابط آلمان و آمریکا تالیف جواد انصاری
- کتابهای مذهبی استاد فقید ابوالقاسم سحاب
- زندگی حضرت امام حسن عسگری (ع)
- زندگی حضرت امام علی النقی (ع)
- زندگی حضرت سیدالشهدا (ع)
- فلسفه و اسرار حج
- کتابهای کودکان
- پرچم کشورها،
- سفرهای مارکوپولو (داستان مصور)
- نشریات جدید:
- نقشه های آموزشی سیاسی (سحاب و ونشو)
- نقشه های دیواری آموزشی
- نقشه بزرگ عمومی ایران (آخرین تقسیمات کشوری)
- نقشه تهران در اوایل دوره ناصرالدین شاه ترسیم اوگوست کرشیش ۱۲۷۵ ق، ۱۸۵۷ م

آبراهام ارتلیوس Abraham Ortelius نخستین بار اطلسی از نقشه‌های هم‌اندازه و هم‌موضوع تهیه کرد و در سال ۱۵۷۰ م / ۹۷۸ هـ در آنتورپ هلند منتشر کرد. گِراردوس مرکاتور Gerardus Mercator در سال ۱۵۹۵ م / ۱۰۰۳ هـ مجموعه نقشه‌های خود را با نام اطلس در دویزبورگ آلمان منتشر کرد.

روی - جلد مجموعه، نقشه‌های آنتونیون مرزی

و لذا نام تازه اطلس مدیون لافرری، ارتلیوس و مرکاتور بود.

امروزه بزرگترین گنجینه نقشه و اطلس جهان در ایالات متحده آمریکا قرار دارد.

کتابخانه کنگره در سال ۱۸۰۰ م / ۱۲۱۵ هـ تأسیس و در سال ۱۸۹۷ م / ۱۳۱۵ هـ از کنگره جدا و به ساختمان ویژه خود منتقل شد. در سال ۱۸۹۷ م مجموعه‌ای از ۴۷ هزار نقشه و ۱۲۰۰ اطلس داشت که امروز نام «بخش جغرافیا و نقشه» را بر خود دارد. این مجموعه در حال حاضر (تا تاریخ تألیف کتاب ۱۹۹۷ م / ۱۳۷۶ ش) مجموعاً ۴/۳ میلیون نقشه، ۵۰ هزار اطلس، ۳۰۰ کره جغرافیایی تاریخی و حدود ۲ هزار ماکت برجسته در اختیار دارد.

در سال ۱۹۸۴ م (۲۵ و ۲۶ اکتبر) سمپوزیوم بین‌المللی درباره نقشه و اطلس در کتابخانه کنگره برگزار شد^(۲) و در کنار آن نمایشگاهی با عنوان «جهان‌نما: سیر تاریخی اطلس» ایجاد شد. مجموعه

مقالات ارائه شده به آن سمپوزیوم، اکنون به صورت کتاب حاضر تهیه شده و به ۳ تن از نویسندگان مرحوم (هارلی، پچنیک و والیس) تقدیم شده است. متأسفانه در این کتاب اثری درباره سابقه نشر اطلس در کشورهای اسلامی و نیز ایران وجود ندارد.^(۳) کتاب شامل ۱۹۲ تصویر و جدول رنگی و سیاه و سفید از نقشه‌های کهن و صفحات عنوان اطلس‌های قدیمی می‌باشد و به نوعی زیبا و نفیس بر روی کاغذ گلاسه و با چاپ خوب منتشر شده است.

فهرست مندرجات، نام و نشان ۴ فصل و ۱۶ مقاله را نشان می‌دهد.

سیس محل قرار گرفتن نقشه‌های استفاده شده در کتاب که با اجازه موزه‌ها و کتابخانه‌های مذکور می‌باشد ذکر شده است.

تقدیم کتاب به قلم جان وای کول مدیر مرکز کتابشناسی کتابخانه کنگره می‌باشد مقدمه به قلم جان ای. ولتر^(۴) می‌باشد که درباره واژه اطلس و تاریخچه مختصری از مهمترین وقایع مرتبط به آن سخن می‌گوید و از عصر طلایی اطلس‌سازی در اروپا تقدیر می‌کند. او از چگونگی برگزاری سمپوزیوم اطلس در سال ۱۹۸۴ که با همکاری «مرکز کتابشناسی» و «بخش جغرافیا و نقشه» کتابخانه کنگره برگزار شد و تدارک مقالات حاضر در این کتاب خبر می‌دهد.

تشکر از یاران و همکاران به قلم ویراستاران نیز صفحه‌ای را به خود اختصاص داده است.

فصل یکم با عنوان «نخستین اطلس‌های خطی و چاپی» شامل ۳ مقاله است.

* هلن والیس Helen Wallis^(۵) در «اطلس‌های دست‌نوشته دریایی سده شانزدهم میلادی برای مصارف ویژه» به مباحث زیر می‌پردازد:

- «اطلس میلر» که در حدود ۱۵۱۹ م [/ ۹۲۵ هـ رسم شده قدیمی‌ترین اطلس پرتغالی موجود است که

اینک در بیلبیوتک ناسیونال پاریس قرار دارد.

- «راهنامه‌ها Roteiros» راهنمای ساحلی پرتغالیان» از اوایل سده شانزدهم میلادی / دهم هجری که پرتغالیان دریانوردی و اکتشافات و سپس استعمار خود را آغاز کرده‌اند وجود داشته‌اند.

- «خاندان هوم» که شامل لوپوهوم Lopo Homem و پسرانش دیه گو Diego و آندره Andre بود و نقش بزرگی در تهیه نقشه در پرتغال و اسپانیا داشتند. اطلس هومم یکی از زیباترین اطلس‌های سده شانزدهم میلادی بود.

- «فِرناو واز دورادو Fernao vaz Dourado» بهترین نقاش و رنگ‌پرداز نیمه دوم سده شانزدهم میلادی بود.

- «اطلس‌های اسپانیایی و ایتالیایی»: در شهر مسینا واقع در جزیره سیسیل ایتالیا، گروهی از نقشه‌برداران مکتب مایورکای اسپانیا بودند که در آن میان خوان مارتینز Joan Martines بهترین نقشه‌ها را می‌کشید.

- «مدرسه دیپ Dieppe» به مکتب معروف شهر دیپ می‌پردازد. شارل دلارونسیر می‌گوید: «اصول حاکم بر سیاست‌های دریایی رانه در دربار شاه فرانسوی یکم، بلکه در دیپ خواهید یافت.» تحت رهبری ژان آنژو دریانورد دیپی، مدرسه هواشناسی دیپ در اروپا نظیر نداشت.

- «جاوه بزرگ» از نقشه اندونزی بعدی سخن می‌گوید که در دیپ تهیه شد.

- «نفوذ اطلس‌های دست‌نوشته» از اهمیت اطلس‌ها در مباحث عصر روشنگری سخن می‌گوید.

* خانم می- لینگ شو Mei-Ling Hsu^(۶) در مقاله «پژوهشی از نخستین اطلس‌های چینی از دوره دودمان مینگ» به مسائل زیر می‌پردازد:

- آغاز تهیه نقشه در چین به دوره دودمان ژو Zhou در سده ۱۱ پیش از میلاد می‌رسد. تهیه نقشه یا «تو» tu اول بار در کتاب شوچینگ Shu Jing (کتاب تاریخ مورد اشاره قرار گرفته که در حدود سال ۱۱۰۰ پ م در پایتخت شرقی دودمان ژو نوشته شده است. کلمه نقشه «دی تو» ditu به معنی تصویر زمین در کتاب گوان زی Guan zi که متعلق به سال‌های بین ۴۷۵ تا ۲۲۱ پ م است وجود دارد. کهن‌ترین نقشه موجود چینی به سال ۱۱۲۶ م / ۵۳۰ هـ تهیه شده که بر سنگ نقش بسته‌اند.

- «نقشه‌های مناطق باجگزار یو YU» کهن‌ترین اطلس شناخته شده چینی است که در سال‌های بین ۲۶۸ تا ۲۷۱ میلادی توسط پی شیو Pei Xiu وزیر کار تهیه شد.

- «نقشه‌های جغرافیایی دودمان‌های جانشین»:

هلندی خارج از هلند از سوی دیگر نظر می‌کند.
 - «انتقال از جنوب به شمال هلند»: به دنبال تصرف جنوب هلند و آنتورپ توسط اسپانیایی‌ها، شمال هلند و شهر لیدن مرکز تهیه نقشه و اطلس گردید.
 - «ویلم یانزون بلیو Willem Janszoon Bleau» و پسرانش کورنلیوس و یوان در آمستردام در خدمت دریانوردان هلندی سده هفدهم بودند.
 - «رقبای بلیو» به اطلس‌های رقیب اطلس بلیو نگاه می‌کند.

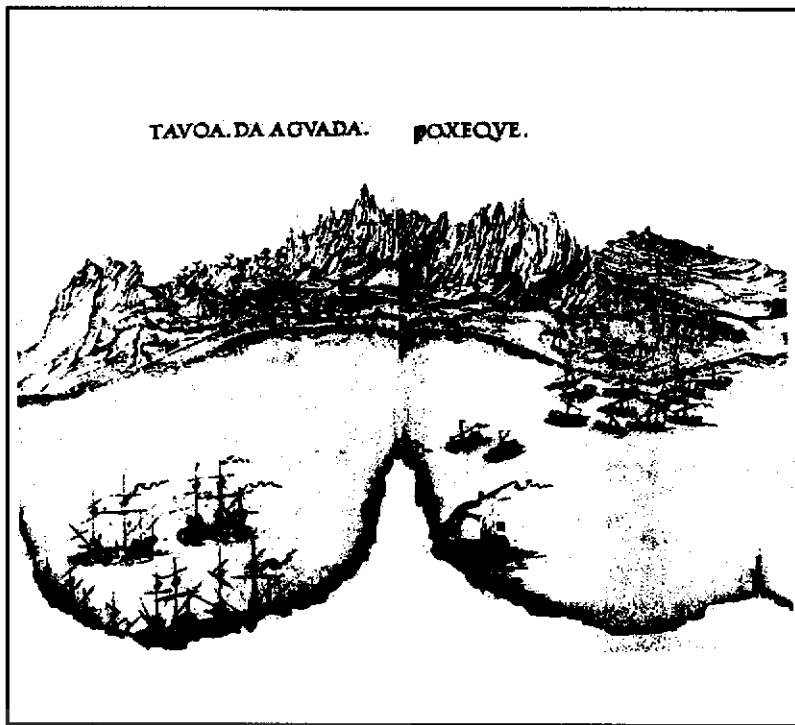
- «اطلس بزرگ بلیو» «Magnum opus» در ۱۱ جلد به همراه متن لاتینی بود، که در سال ۱۶۶۱ م / ۱۰۷۱ ه. منتشر شد.

- «نقشه‌های دیواری و راهنماهای شهری» از ابداعات هلندی‌ها بود. نقشه‌های دیواری معمولاً در ۱۶ برگ کنار یکدیگر چسبانیده می‌شدند. راهنمای شهرهای هلند شمالی و جنوبی که در سال‌های ۱۶۴۹ و ۱۶۵۰ م / ۱۰۵۹ و ۱۰۶۰ ه. توسط بلیو منتشر شد در ۲ جلد و حاوی ۲۲۳ برگ بود.

- «تاریخ انتشاراتی راهنمای ساووی Thetrum Sabaudiae» به تاریخچه خاندان بلیو و نامه‌های باقی‌مانده از آنان در آرشیوهای گوناگون می‌پردازد که سرانجام به چاپ راهنمای ساووی در سال ۱۶۸۲ م / ۱۰۹۳ ه. در آمستردام انجامید.

- «اطلس‌های مجموعه‌داران» به اطلس‌های ویژه‌ای که برای گنجینه‌داران تهیه و تزئین می‌شد و به بهترین نقاشان آن عصر می‌پردازد.
 - «نقشه‌های جنگی» پس از اشغال جنوب هلند توسط اسپانیا و جنگ‌های اتریش در اوایل سده هجدهم میلادی / دوازدهم هجری تهیه می‌شد و بر خود نام «اطلس جنگ» داشت.

نقشه‌های چینی در جلد اول اطلس کشورها از قدیم تا حال، چین و سرزمینهای بیگانه، چاپ ۱۵۷۳ - ۱۶۲۰

بندر سوک در راه نامه دکاسترو (۱۵۴۱ م)

* کوزنتیس کومان Cornelis Koeman^(۸) در مقاله «رسم اطلس در نیدرلندز [هلند] در سده‌های شانزدهم تا هجدهم میلادی» به مباحث زیر می‌پردازد:
 - «دوره آرتلیوس- مرکاتور» که اولین اطلس‌های نوین به ظهور می‌رسند.
 - «نفوذ هلندی بر تهیه اطلس‌های خارجی» بر فعالیت مؤثر چاپخانه هلندی از سوئی و چاپخانه داران

قدیمی‌ترین اطلس موجود چینی، نویسنده شناخته شده و تاریخ روشن ندارد. گروهی آن را به سوی آنلی Shui Anli (در گذشته به سال ۱۰۹۸ تا ۱۱۰۱ م / ۴۹۱-۴۹۴ ه) و گروهی به سوشیه Su Shih (۱۰۳۶-۱۱۰۱ م / ۴۲۷-۴۹۴ ه) نسبت می‌دهند که هر دو در دوره دودمان سونگ شمالی می‌زیستند.

- «اطلس زمینی مفصل» مهم‌ترین و اساسی‌ترین اطلس چینی دوره مینگ بود که توسط لوهونگ شیان Luo HongXian (۱۵۰۴-۱۵۶۴ م / ۹۱۰-۹۷۱ ه) رسم شد که در حدود ۱۵۴۱ م / ۹۴۱ ه کامل و در سال ۱۵۵۵ م / ۹۶۲ ه چاپ شد.

* دیوید وود وارد David Woodward^(۷) در مقاله «اطلس‌های ترکیبی ایتالیایی سده شانزدهم میلادی» به نشر اطلس‌ها در ونیز و رم در دهه‌های پس از ۱۵۶۰ م / ۹۷۰ ه. پرداخته است.

- استقلال از نقشه‌های معروف بطلمیوس با چاپ آنتونیو لافرری (آنتون لافرری) فرانسوی آغاز شد که به ایتالیا آمد و از سال ۱۵۴۴ به عنوان ناشر و طراح آغاز بکار کرد.

- «ارتباط با صنعت کتاب و چاپ» به انتشار اطلس در رابطه با کتاب می‌پردازد. در لیست چهارده صفحه لافرری از اشیاء عتیقه، اسطوره‌ها و داستان‌های مذهبی، عکس‌های قدیمی موجود در کتابفروشی‌اش در رم به سال ۱۵۷۲ م. ق ۳ ردیف به نقشه تعلق دارد.
 - «نقش اطلس به عنوان حفاظت از نقشه‌ها» به جنبه حفاظت فیزیکی از نقشه‌های پراکنده توجه دارد.

فصل دوم با عنوان «اطلس‌های سده‌های شانزدهم تا هجدهم میلادی» شامل ۴ مقاله است.

دارد.

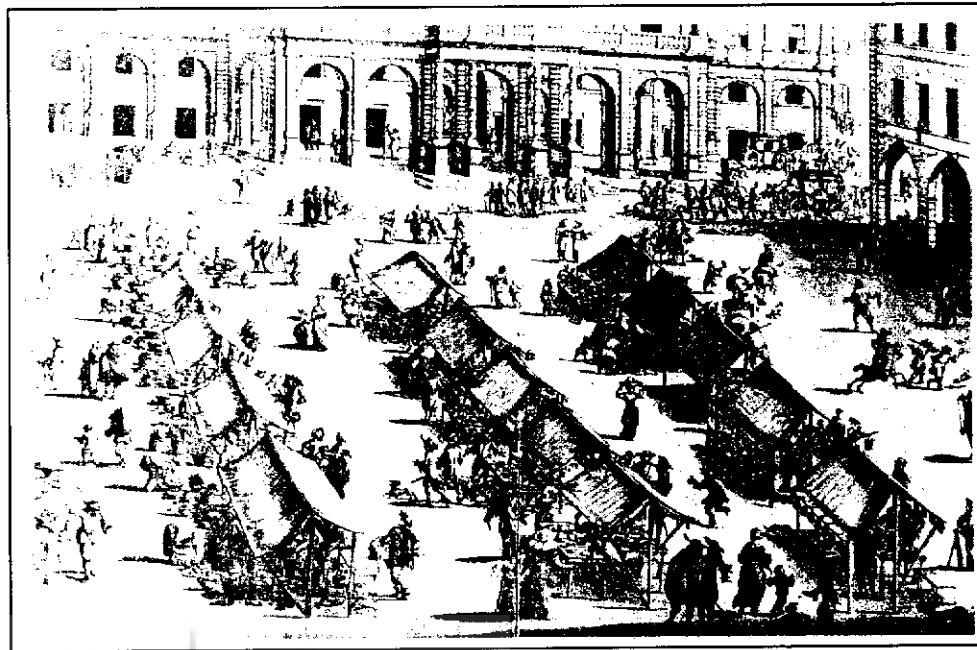
- «نمایش قدرت» به نقش قدرت‌های محلی (کنت‌ها، دوک‌ها، ازل‌ها...) در تدوین اطلس‌های محلی می‌پردازد.

- «اطلس‌های عمومی یا جهانی» به اولین اطلس‌های جهانی اشاره می‌کند.

فصل سوم با عنوان «اطلس‌های اواخر سده هجدهم و سده نوزدهم میلادی» شامل ۵ مقاله است: * ولفگانگ شارف Wolfgang Scharf^(۱۲) در مقاله «توسعه اطلس آلمانی در خلال سده نوزدهم میلادی» مباحث زیر را مطرح می‌کند:

◀ در سال ۱۹۸۴ م. سمپوزیوم بین‌المللی درباره نقشه و اطلس در کتابخانه کنگره برگزار شد و در کنار آن نمایشگاهی با عنوان «جهان‌نما: سیر تاریخی اطلس» ایجاد شد. مجموعه مقالات ارائه شده به آن سمپوزیوم اکنون به صورت کتاب حاضر تهیه شده و به سه تن از نویسندگان مرحوم (هارلی، پچنیک و والیس) تقدیم شده است.

◀ «اطلس» یکی از خدایان یونانی بود که به خاطر شرکت در جنگ تایتان‌ها با زئوس و شکستشان، محکوم شد که جهان را بر دوش خود نگهدارد.

بازار شرح تورینو در راهنمای ساووی

- «نفوذ فرانسویان» بر اطلس‌نگاری هلندی از زمان پیتر مورتیه (۱۶۶۱-۱۷۱۱ م / ۱۰۷۱-۱۱۲۳ ه) آغاز شد.

- «برتری کمیت بر کیفیت» از قطر بیشتر اطلس‌های هلندی سخن می‌گوید که گاه هزار نقشه را دربر می‌گرفت و ۶ تا ۹ جلد می‌شد.

* «اطلس‌های مدرسه‌ای فرانسوی در سده‌های شانزدهم تا هجدهم میلادی» نوشته مریل پاستوریو Mirille Pastoureau^(۹) شامل مباحث زیر است:

- «سده‌های شانزدهم و هفدهم میلادی: تولد اطلس‌های آموزشی «بیشتر به اطلس‌های آموزشی توجه دارد که با انتشار Le Theatre Francoys در سال ۱۶۹۴ م / ۱۰۰۲ ه. توسط موریس بورگره Maurice Bouguereau آغاز شد.

- «۱۶۴۰-۱۶۸۰ م / ۱۰۵۰-۱۰۹۱ ه: نخستین اطلس دبستانی» به آموزش دبستانی فرانسویان در سده هفدهم اشاره دارد.

- «۱۶۸۰-۱۷۱۰ م / ۱۰۹۱-۱۱۲۲ ه: آموزش منسجم‌تر»

به مؤسسات آموزش عالی چون کالج‌ها، آکادمی‌ها و مدارس هواشناسی توجه دارد.

- «سده هجدهم میلادی: تغییر و تبدیل اطلس‌های آموزشی» به نقش جغرافیا و تاریخ می‌پردازد.

- «روش‌های جدید» به استفاده هر چه بیشتر از نقشه‌ها و اطلس‌های دیواری اشاره می‌کند.

- «به سوی یک اطلس مدرسه‌ای مشترک» به آموزش‌های متفاوت مذهبی و دولتی در فرانسه و ایجاد برنامه‌های آموزشی نوین و یکدست به ویژه پس از انقلاب کبیر توجه دارد.

* گونتر شیلدر Gunter Schilder^(۱۰) در مقاله «اطلس‌های دریایی و راهنماهای لوکاس یانزون واکتر Lucas Janszoon Waghenaeer» با اشاره به چهارصدمین سال انتشار Spieghel der zeevardt، به مکتب او می‌پردازد:

- «اسلاف واکتر» به پیشگامان تهیه راهنماهای دریایی مانند یان بیورسون که در سال ۱۵۳۲ م / ۹۳۸ ه. De Kaert vaderzee را منتشر کرد اشاره می‌کند.

- «پیشینه اقتصادی و تاریخی راهنماهای واکتر» به نیاز دریانوردان غیرپرتغالی - اسپانیایی در بازرگانی دریایی می‌پردازد.

- «Spieghel der Zeevaerdt» (لییدن ۱۵۸۴-۱۵۸۵ م / ۹۹۲-۹۹۳ ه) «مهمترین اثر یانزون بود که تحولی اساسی در دریانوردی هلندی‌ها به وجود آورد.

- «Thresoor der zeevaert» (لیدن ۱۵۹۲ م / ۱۰۰۰ ه) «دیگر راهنما دریایی یانزون بود.

- «Enchuyser zee- caert-boeck» سومین راهنما یانزون (۱۵۹۸ م / ۱۰۰۶ ه) بود.

- «میراث یانزون» به اهمیت کتاب‌های یانزون در ارتقای دریانوردی و سوداگری هلندی‌ها می‌پردازد.

* جان بریال هارلی John Briall Harley^(۱۱) در مقاله «قدرت و مشروعیت در اطلس‌های جغرافیایی انگلیسی سده هجدهم» به نقش قدرت در کار توگرافی می‌پردازد:

- «قدرت خارجی و داخلی در کار توگرافی» با استفاده از نظریه جوزف روز در کتاب دانش و قدرت به تبیین نظریه قدرت خارجی در کار توگرافی می‌پردازد.

- «حمایتگران و اطلس‌سازان» به نقش حمایتی دولت‌ها و بازرگانان در پیشرفت ساخت اطلس اشاره

- «اصول و مسائل کارتوگرافی اطلس در سده نوزدهم میلادی» به انتشار اطلس دستی شتیلر Stielers در سال ۱۸۱۶ م / ۱۲۳۱ ه. و پیامدهای آن می‌پردازد.
 - «اطلس‌های بزرگ جغرافیایی - توپوگرافی» ضمن اشاره به اولین اطلس‌های آلمانی، تاریخچه‌ای از «انستیتوی جغرافیایی وایمار» را عرضه می‌کند.
 - «اطلس‌های موضوعی» به تهیه اطلس‌هایی چون اطلس طبیعی، اطلس آسمان و اطلس تاریخی اشاره می‌کند.
 * یوهانس دور فلینگر Johannes Dorflinger (۱۳) در مقاله «اطلس‌های اتریشی سده‌های نوزدهم و بیستم میلادی» به صنعت اطلس اتریش به عنوان ادامه صنعت اطلس آلمانی می‌پردازد.

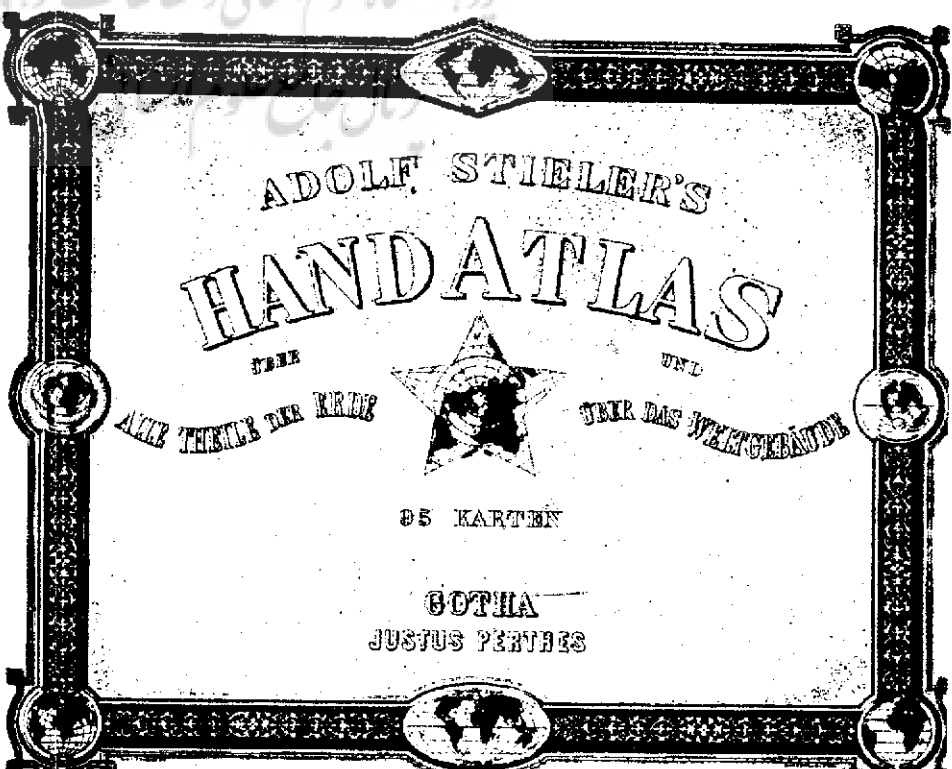
- «اطلس‌های اتریشی پیش از ۱۸۶۰ م / ۱۲۷۷ ه»
 - «اطلس‌های اتریشی بین ۱۸۶۰ تا ۱۹۱۸ م / ۱۲۷۷-۱۳۳۶ ه»
 * ولادیمیر و والریو Vladimiro Valerio (۱۴) در مقاله «اطلس‌های ایتالیایی اواخر سده هجدهم و سده نوزدهم میلادی» از جریان‌های گوناگون اطلس‌سازی در ایتالیا بحث می‌کند:
 - «ونیز» نقش مهمی در صنعت اطلس ایتالیا داشت که به خاطر نقش مهم بازرگانی آن در دریای مدیترانه بود.

- «اطلس‌های تاریخی و اطلس‌های جغرافیایی»
 - «آغاز تهیه نقشه در میلان» که با پایتختی میلان در سال ۱۸۰۵ م / ۱۲۲۰ ه. همزمان است.
 - «بازار اطلس در جنوا»
 - «اطلس در توسکانی»
 - «رم و اتاق بازرگانی» به حمایت اتاق بازرگانی رم در تهیه نقشه و اطلس می‌پردازد.

◀ چه شد که نام اطلس بر مجموعه‌های نقشه گذاشته شد؟ آنتونیو لافرری فرانسوی که در سال ۱۵۴۴ م / ۹۵۱ ه. به رم آمده و به کار طراحی نقشه و نشر آن پرداخته بود به مجموعه نقشه‌های منتشره خود جلدی افزود تا نقشه‌های با اندازه متفاوت در کنار یکدیگر جای گیرند. لافرری تصویر «اطلس» را روی این جلد چاپ کرد.

صفحه عنوان اطلس دستی آدلف اشتیلر

- «پادشاهی ناپل» به تأسیس اداره نقشه‌برداری Oficina Topografica در سال ۱۷۸۱ م / ۱۱۹۵ ه. و اهمیت آن در انتشار اطلس‌های جهانی می‌پردازد.
 - «نویسندگان و طراحان»
 * والتر دبلیو. ریتسو Walter W. Ristow (۱۶) در مقاله «نخستین اطلس‌های آمریکایی و ناشران آنها» به مهمترین ناشران ایالات متحده آمریکا اشاره دارد:
 - «ماتیو کاری و دیگر ناشران نخستین»
 - «جان میش»
 - «هنری تانر»
 - «فیلدینگ لوکاس»
 - «آنتونی فیلی»

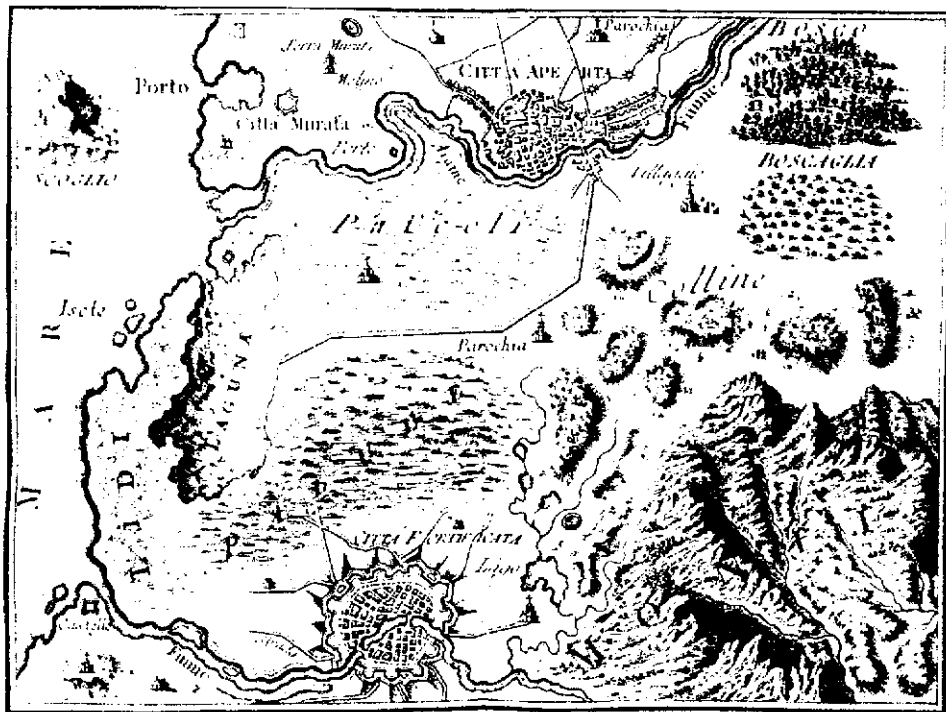
- «اگوستوس میچل»
 - «جوزف کالتون و پسران»
 * مایکل کونزن Michael p. Conzen (۱۶) در مقاله «اطلس همه مستعمرات آمریکایی: سبک‌های نقشه کشی سرمایه‌داران بازرگانی و فرهنگ آمریکایی» به موارد زیر اشاره می‌کند:
 - «بحران اطلس‌های اربابی»
 - «الگوی شرق [آمریکا]»
 - «الگوی غرب [آمریکا]»
 - «تأثیر متقابل انواع اطلس در زمینه‌های اجتماعی شان»

فصل چهارم با عنوان «اطلس‌های اواخر سده نوزدهم و سده بیستم میلادی: آینده اطلس» شامل ۳ مقاله است.
 * مارک مون مونیو Mark Monmonier (۱۷) در مقاله «ظهور اطلس، ملی» به مباحث زیر می‌پردازد:
 - «مسئله وضوح» به این بحث می‌پردازد که براساس نظر کمیسیون سالیشف در سال ۱۹۶۰ م / ۱۳۳۹ ش، یک اطلس ملی باید ۳ مشخصه داشته باشد:

- ۱- یک کشور یا ملت را دربرگیرد.
 - ۲- براساس اطلاعات علمی تهیه شده و جغرافیای طبیعی، اقتصادی، جمعیتی و فرهنگی - تاریخی کشور را شامل شود.
 - ۳- مورد پذیرش و حمایت نهادهای علمی و ادارات دولتی آن کشور باشد.
- «ایجاد اطلس ملی: نمونه‌ای گزیده» به نمونه‌هایی از اطلس علمی اشاره می‌کند.

- «حمایت جهانی». دهه‌های ۱۹۲۰ و ۱۹۳۰ به عصر اطلس‌های ملی شهرت دارد.
 * هنری دبلیو کاستنر Henry W. Castner (۱۸) در مقاله «اطلس‌های کودکان در سده بیستم: نیروی اجتماعی یا بازی آموزشی» به مباحث زیر می‌پردازد:
 - «پیشینه». نویسندگان با آوردن ۲ نمونه از اطلس آموزشی آمریکایی، مسائلی را درباره اینگونه اطلس‌ها مطرح می‌سازد.
 - «جمعیت»
 - «پژوهش».

◀ امروزه بزرگترین گنجینه نقشه و اطلس جهان در ایالات متحده آمریکا قرار دارد. «بخش جغرافیا و نقشه» کتابخانه کنگره آمریکا در حال حاضر مجموعاً ۴/۳ میلیون نقشه، ۵۰ هزار اطلس، ۳۰۰ کره جغرافیایی تاریخی و حدود دو هزار ماکت برجسته در اختیار دارد.

نقشه‌ای از مکتب ونیز

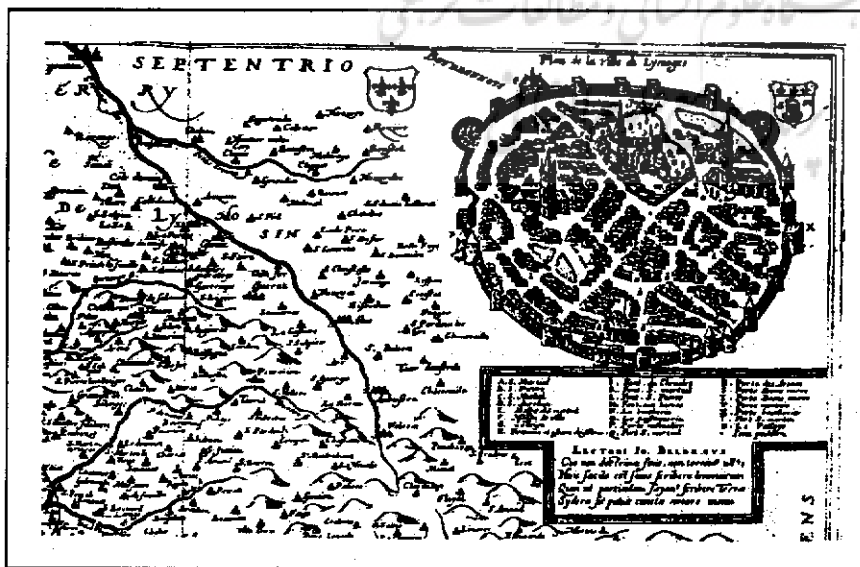
- «جایگزین‌های اطلس: تحلیلی سودگرایانه از فن‌آوری‌های در دسترس».

در پایان کتاب، علاوه بر «معرفی نویسندگان مقالات» و «کتاب‌شناسی برگزیده»، نمایه عام آورده شده است.

بخش‌هایی از این کتاب ترجمه شده و امید است به زودی ترجمه کامل آن منتشر گردد.

* باربارا بارتز پتچنیک Barbara Bartz Petchenik^(۱۹) در مقاله «تاریخ طبیعی اطلس: تکامل و انقراض» به روابط بین تولید و استفاده از اطلس می‌پردازد:
- «تکامل متقابل دانش‌های حجمی و شکل‌های دانش حجمی (نقشه‌ها و اطلس‌ها)».
- «امتیازات و محدودیت‌های نقشه به عنوان شکلی حجمی».

نقشه شهر لیموز در ۱۷۹۷

◀ آبراهام ارتلیوس نخستین بار اطلسی از نقشه‌های هم اندازه و هم موضوع تهیه کرد و در سال ۱۵۷۰ م / ۹۷۸ هـ در آنتورپ هلند منتشر کرد. گرادوس مرکاتور در سال ۱۵۹۵ م / ۱۰۰۳ هـ مجموعه نقشه‌های خود را با نام اطلس در دویزبورگ آلمان منتشر کرد. و لذا نام تازه اطلس مدیون لافرری، ارتلیوس و تور بود.